

KIM-TIMER EN KLOK

HERMAN PERK

Werkend met de KIM ben ik ooit op het probleem gestuit, dat er tijdens de loop van een programma een klok moest worden bijgehouden. Weliswaar niet voor de KIM zelf, maar voor een systeem met TIM-monitor, namelijk het op BEM-bus gebaseerde 6502-systeem van de firma Brutech, dat overigens zeer aan te bevelen is door z'n hoge kwaliteit en doordachtheid (vandaar die prijzen). Nu ontbrak het eind 1978 bij zowel de KIM als bij het BEM systeem nog aan 6522-VIA's met hun veelzijdige timers, in tegenstelling tot de SYM en AIM-65. Erger nog, de TIM-monitor maakt voor communicatie met de terminal gebruik van de enige timer die het systeem rijk is. Wilde ik toch de timer van de 6530 voor de klok gebruiken, dan diende ik voor de communicatie een eigen programma te schrijven, gebaseerd op de zogenoemde software timings loops. Ik heb dat dan ook gedaan, daar ik voor het resultaat TIM zelf niet meer nodig had. Wat de timer betreft (die van de 6530 en 6532 zijn aan elkaar gelijk) de "overduidelijke" gebruiksaanwijzing vertelt niets over een eventuele "freerunning" mode zoals dat voor een klok gebruikelijk is en zoals wel van de 6522 is beschreven).

Het is wel mogelijk om in 'one shot' mode een klok te maken, maar dan mag er geen gebruik worden gemaakt van de Non Maskable Interrupt (NMI) zoals in mijn geval, want dan bestaat de kans dat de klok onvoorspelbaar achter gaat lopen. Er mag den immers geen onbekende vertraging zitten tussen het aflezen van de timer en opnieuw starten ervan, (Een klok op deze wijze gemaakt is bekend bij de KIM club in Nederland).

Een volgende 'bijkomstigheid' was dat de terminal communicate (op interrupt basis), die ik zelf met timingloops had gemaakt op 1200 baud), niet al te lang onderbroken mocht worden door de interrupt van de klok, de klok interrupt service routine moest kort wezen. Ondertussen had ik nog drie andere vrij lange I/O-routines en een NMI routine, die alle onderbroken moesten kunnen worden door een korte IRQ van de klok.

Bij de KIM, waarvan ik gebruik maak, was bij aanschaf een boekje 'KIM Hints' bijgevoegd (ook in z'n geheel gepubliceerd in het orgaan 'KIM Kenner' van de eerder genoemde KIM. Club) Hierin vond ik een aanwijzing naar de oplossing, namelijk in de afgedrukte listing van het voorbeeld voor het gebruik van de interval timer staat als comment line:

```
WHEN THE TIMER IS READ THE DIVIDER IS RESTORED TO ITS ORIGINAL VALUE AND THE  
INTERRUPT IS RESET
```

en erboven:

```
RE = S170E READ TIME ENABLE INT
```

(Degene die moeilijkheden hebben met de timer van de KIM raad ik aan het bedoelde artikel op de kop te tikken en goed te bestuderen. hierin staat een duidelijker gebruiksaanwijzing)

Wat mogelijk leek. was door na de interrupt alleen de timer uit te lezen (dit geeft het one's complement van de tijd in clock perioden die verstreken was sinds de interrupt} waardoor het hele proces zichzelf opnieuw start met een waarde die bekend is, namelijk het uitgelezene. Er

zou dus alleen een correctie dienen te worden uitgevoerd ter grootte van de verstreken tijd tussen interrupt en uitlezen van de timer.

Na dagenlang de tijd bijgehouden te hebben bleek mij echter dat de timer nog mooier was dan ik had vermoed. correctie was niet nodig! De basistellers van de timer bleken niet te worden gereset door het lezen zoals dit door het schrijven het geval is. Ik zal op de hardware aspecten van de timer niet verder ingaan. Wel verwijs ik naar de fabrieksliteratuur van MOS, Technology Rockwell. Synertek en het boekje KIM Hints, omtrent de 6530 en 6532. (in de product beschrijving van Rockwell van de 6532 staat nog een leuk extraatje omtrent de verstreken tijd tussen interrupt en het lezen van de timer. trek één af van het met één vermeerderde complement: dus in plaats van two's complement dient men one's complement te hanteren in de 'one-shot'-mode van de timer.)

Het uiteindelijke resultaat, aangepast voor publicatie, werkt als volgt. In een initialiseringsfase start ik de timer door hem op S170F (deelverhouding 1024) te schrijven met een 'willekeurig' getal bijv. SFF (in regel 300) Het aftellen van de timer duurt dan 256 maal 1024 clock perioden, dus ruim een kwart seconde.

Dan treedt er een interrupt op, mits, natuurlijk PB7 van de 6530 aan de IRQ 'interrupt request line) is vastgemaakt applicatieconnector pen 15 aan de expansieconnector pen 4. Na een onbepaalde tijd, maar korter dan 256 clock-perioden, lees ik de timer uit op adres S170E. Hiermee start ik de timer met het uitgelezen getal opnieuw. met deelverhouding 1024 (zoals KIM Hints aangeeft) en 'enable' de interrupt. Ik blijf nu over de informatie te beschikken hoeveel tijd er zal verstrijken tussen de interrupt die net is geweest en de volgende interrupt! (immers de correctie vervalt).

Deze informatie tel ik op bij een 16-bits teller TIMEX en verlaat de interrupt service routine (regel 1110 t/m 1300) met RTI.

Het hoofdprogramma bestaat uit het. loopje van regel 320 /m 400 waarin het display wordt uitgelezen en de tijd wordt bijgewerkt (en in de KIM-buffer geschreven).

Subroutine TIMKEP houdt de tijd bij. In mijn situatie was dit te lang om in de interrupt service routine te stoppen, dus heb ik er een aparte subroutine van gemaakt, die ik in het hoofdprogramma elke keer moet aanroepen voordat de interrupt service routine de 16-bits teller te klein gaat vinden. Niet alle 16-bits mogen worden gebruikt, want in regel 490 t/m 530 worden er twee weggegooid.

'TIMER is een 24-bits teller waar elke keer 1024 maal "TIMEX' bij wordt opgeteld (490 t/m 590} en waarbij TIMEX' wordt gereset (420 t/m 480) Daarna wordt het vergeleken met '\$0F4240 (1000000), immers er gaan S0F4240 clock perioden in één seconde, en als er tenminste één seconde is, verstreken wordt er \$0FA240 van "TIMER' afgetrokken (600 t/m 800). Als dit laatste gebeurt, wordt de tijd decimaal bijgehouden in seconden (TIME+02'). minuten (TIME +01), uren (TIME) en binair in dagen (;DAGNO'). Dit geschiedt in regels 810 t/m 1090. (De datum had ik ook nog nodig. vandaar dit rudiment hier}.

Het gelijkzetten gebeurt door met de monitor "TIME" te vullen met het gewenste uur, minuut en seconde als een gewone digitale 24-urs klok, om vervolgens bij TEST te starten (adres \$0200) of op de knop ST van het KIM toetsenbord te drukken. Dit laatste echter alleen als regels 150 t/m 220 tenminste eens zijn doorlopen, want deze zetten de vectoren op hun waarden die ze voor dit gebruik behoeven In de meeste gevallen zal de klok na verloop van tijd niet meer gelijk blijken te lopen (ik had 13 seconden per dag, achterstand). Dit is ten gevolge van het niet exact afgeregeld zijn van het kristal van de processor-clock. Het testloopje in de interrupt routine (1140 t/m 1200) zorgt voor een regelmatige verandering van de seconden (het getal dat gelezen wordt, en waarmee de timer dus wordt gezet, wordt kleiner). Hier heb ik een routine zitten, die test van

welk randapparaat de interrupt afkomstig is: device polling. Voor mij was het niet belangrijk dat de seconden onregelmatig leken te tikken. Dit kan op een andere wijze worden veranderd door een andere deilverhouding te kiezen. Dan moeten ook regels 490 t/m 590 worden veranderd (deze tellen immers 1024 maal "TIMEX: bij TIMER" op).

De listing is gemaakt met behulp van MICRO-ADE, een Assembler, Disassembler, Editor-combinatie, die 8K extra geheugen en een terminal vereist boven de kale KIM.)

Het klokprogramma werkt echter zelf op de kale KIM zonder toevoegingen

0010:	0200			TIID	ORG	\$0200				0290:	0221	CA				DEX		
0020:										0300:	0222	8E	OF	17		STX	TIMKEN	
0030:	0200			TIMKEN	*	\$170F				0310:	0225	58				CLI		
0040:	0200			TIMTRE	*	\$170E				0320:	0226	20	1F	1F	LOOP	JSR	SCANS	
0050:										0330:	0229	20	3B	02		JSR	TIMKEP	
0060:	0200			SCANS	*	\$1F1F				0340:	022C	A5	00			LDA	TIME	
0070:										0350:	022E	85	FB			STA	\$00FB	
0080:	0200			TIME	*	\$0000				0360:	0230	A5	01			LDA	TIME	+01
0090:	0200			DAGNO	*	\$0003				0370:	0232	85	FA			STA	\$00FA	
0100:	0200			TIMER	*	\$0005				0380:	0234	A5	02			LDA	TIME	+02
0110:	0200			TIMTMP	*	\$0008				0390:	0236	85	F9			STA	\$00F9	
0120:	0200			TIMEX	*	\$0009				0400:	0238	4C	26	02		JMP	LOOP	
0130:										0410:								
0140:	0200	D8		TEST	CLD					0420:	023B	A0	00		TIMKEP	LDYIM	\$00	
0150:	0201	A9	B5		LDAIM	INTERR				0430:	023D	78				SEI		
0160:	0203	8D	FE	17	STA	\$17FE				0440:	023E	A5	0A			LDA	TIMEX	+01
0170:	0206	A9	02		LDAIM	INTERR /				0450:	0240	A6	09			LDX	TIMEX	
0180:	0208	8D	FF	17	STA	\$17FF				0460:	0242	84	0A			STY	TIMEX	+01
0190:	020B	A9	00		LDAIM	TEST				0470:	0244	84	09			STY	TIMEX	
0200:	020D	8D	FA	17	STA	\$17FA				0480:	0246	58				CLI		
0210:	0210	A9	02		LDAIM	TEST /				0490:	0247	86	08			STX	TIMTMP	
0220:	0212	8D	FB	17	STA	\$17FB				0500:	0249	0A				ASLA		
0230:	0215	A2	00		LDXIM	\$00				0510:	024A	26	08			ROL	TIMTMP	
0240:	0217	86	05		STX	TIMER				0520:	024C	0A				ASLA		
0250:	0219	86	06		STX	TIMER +01				0530:	024D	26	08			ROL	TIMTMP	
0260:	021B	86	07		STX	TIMER +02				0540:	024F	18				CLC		
0270:	021D	86	09		STX	TIMEX				0550:	0250	65	06			ADC	TIMER	+01
0280:	021F	86	0A		STX	TIMEX +01				0560:	0252	85	06			STA	TIMER	+01
0570:	0254	A5	08		LDA	TIMTMP				1040:	02AA	85	04			STA	DAGNO	+01
0580:	0256	65	05		ADC	TIMER				1050:	02AC	98				TYA		
0590:	0258	85	05		STA	TIMER				1060:	02AD	65	03			ADC	DAGNO	
0600:	025A	D8		TIMTST	CLD					1070:	02AF	85	03			STA	DAGNO	
0610:	025B	A5	05		LDA	TIMER				1080:	02B1	4C	5A	02		JMP	TIMTST	
0620:	025D	C9	0F		CMPIM	\$0F												